

I PART: Situació i història de les investigacions.

- . Situació geogràfica.
- . Característiques geològiques del subsòl.
- . Història de les investigacions per Joan DOMENECH.
- . Les Campanyes d' excavació 1975-1980.
- . Metodologia.
- . Estratigrafia.

SITUACIÓ GEOGRÀFICA.

La vila de Lloret de Mar - la concentració urbana més pròxima al recinte fortificat -, està circumdada cap a l' interior, a l' Oest, per dues cadenes d' elevacions muntanyoses, i a la serra situada més a l' esquerra de la primera filera s' hi troba el turó denominat "Puig Castellet" o "Puig dels Castelletes". Sobre aquesta prominència allargada, orientada de N-NE a S-SW, i a uns dos quilòmetres de la vila, i cap a l' interior, hi ha un establiment ibèric conegut d' antic (SERRA RAFOLS, 1943, pp. 255-258; PERICOT, 1952, p. 17). Està emplaçat en una elevació de quasi 200 metres sobre el nivell del mar, i al cim del turó anomenat Puig Castellet. El recinte fortificat s' adapta al relleu, en una vessant suau que mira al Nord, pròxim al pujol.

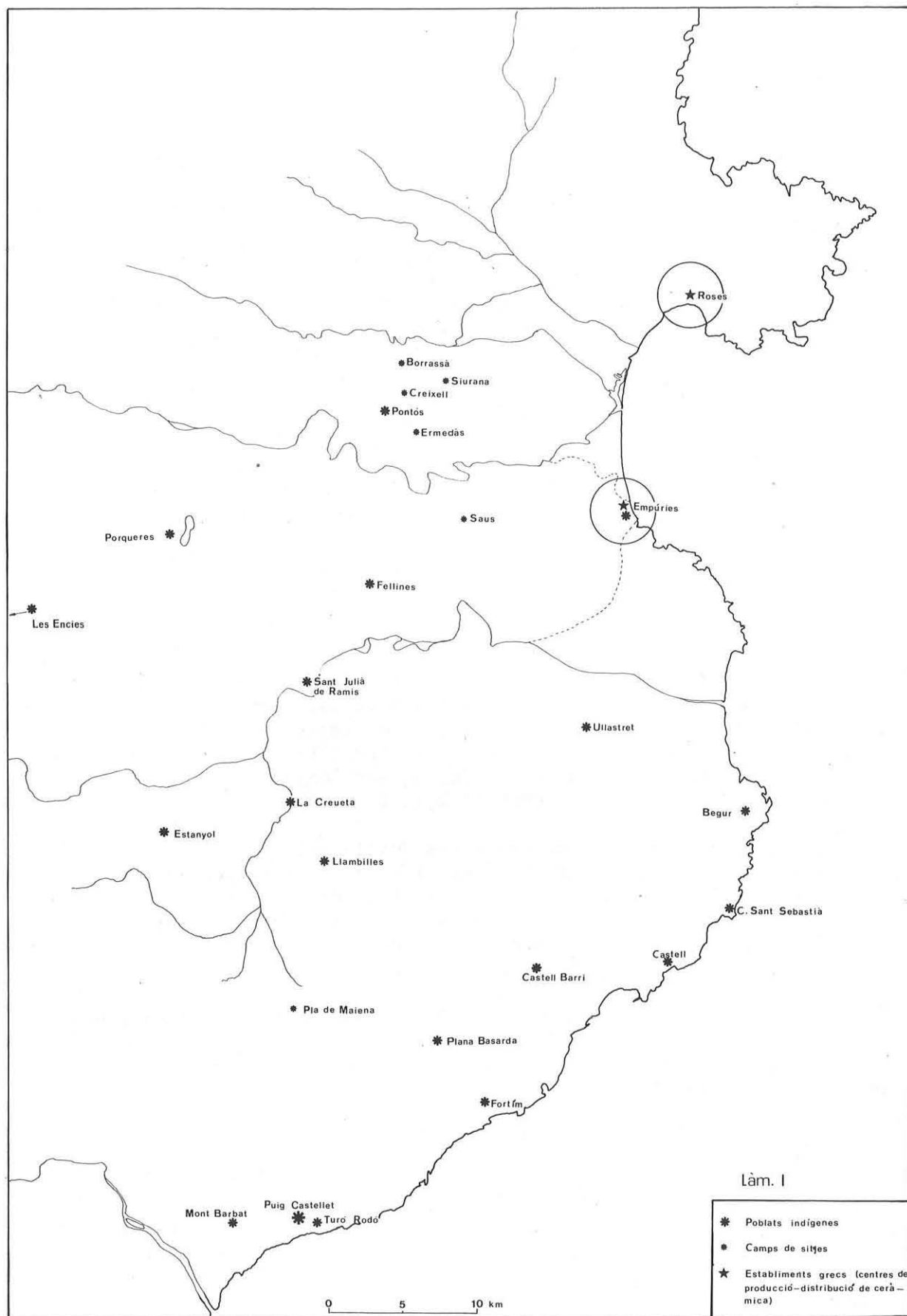
Ambdues cadenes muntanyoses formen part de la Serralada Litoral del massís Catalano-Balear, juntament amb els massisos de les Gavarres i les Guilleries. Aquests tres conjunts o blocs hercinians limiten la depressió de la Selva, petit bassiol dominat per nombrosos pujols i turonets, on s' hi troben establerts recintes fortificats, mantres vegades de particularitats ibèriques. El pujol de Puig Castellet, d' uns 200 metres d' alçària i prop de la costa gaudeix d' aquest tret (lâm.II. Plànol d' accés al poblat).

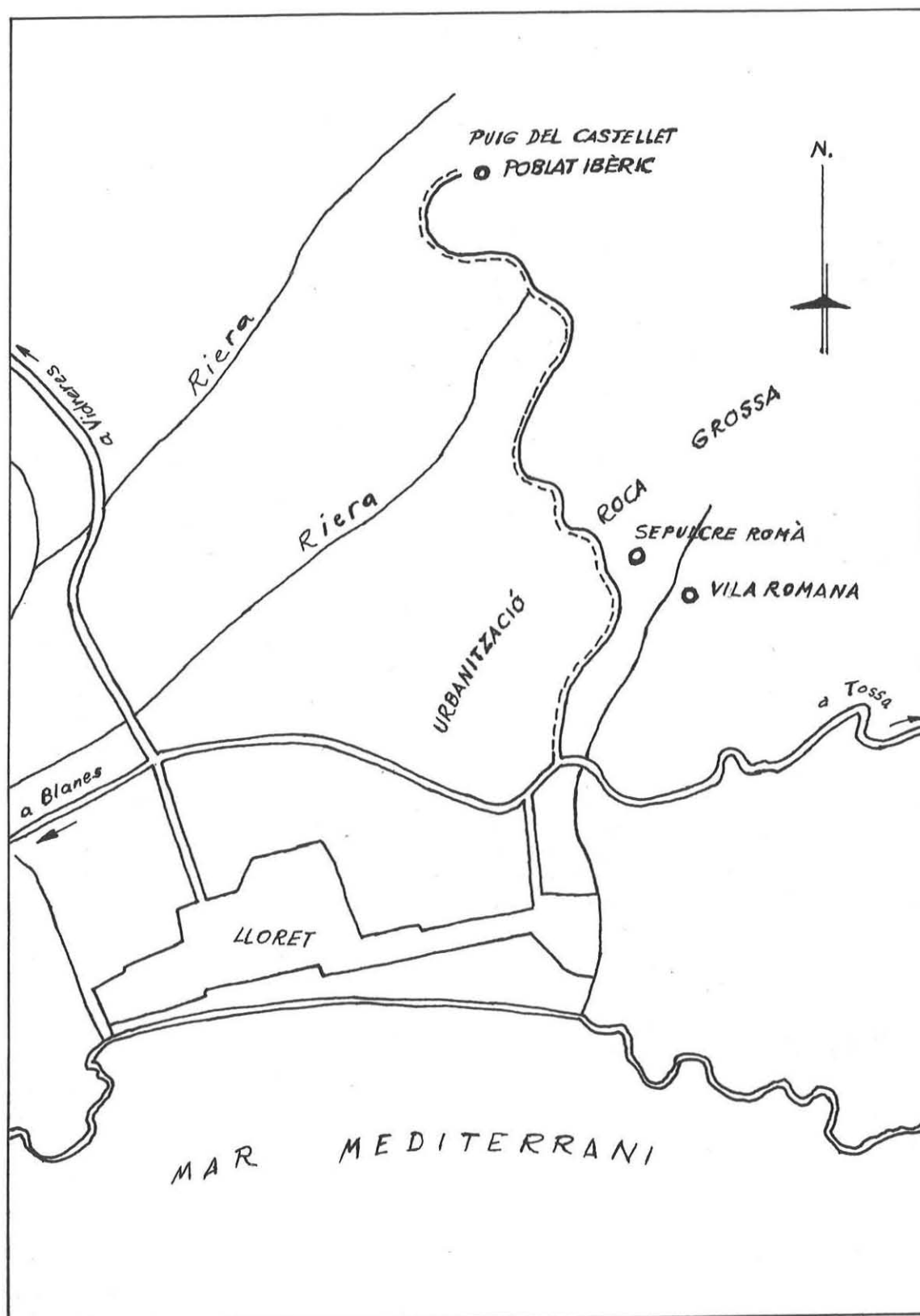
CARACTERÍSTIQUES GEOLÒGIQUES DEL SUBSÒL.

A la fi dels temps primaris, una gran cadena de muntanyes es dreçava a l' emplaçament del Pirineu actual, a les Alberes, serra de Roses, Gavarres, Serra de Finestres. Era el conjunt del gran moviment hercinià. En esdevenir un nou alçament orogènic, a començaments del terciari hi prengueren part el Pirineu primer i les serres després. Tot aquest conjunt enmarca la plana de l' Empordà pel Nord i l' Oest (CHEVALIER, 1928. p.35).

Els massisos de les Gavarres i les Guilleries, constituïts per elements paleozoics, s' han alçat en l' era Terciària, i formen part de l' antic bloc hercinià, l' origen de les muntanyes altes del Principat de Catalunya, del massís catalano-balear, les restes del qual formen la Serralada Litoral i Prelitoral. La serra on es troba el turó de Puig Castellet forma part d' aquesta Serralada Catalana constituïda per relleus hercinians i roques àcides, modelats sobre materials eruptius i metamòrfics, els quals li donen un aspecte erosiu. El subsòl no té una morfologia distintiva i es redueix a petites diferències de detall entre granit normal i pisarres. En el Puig, el subsòl es caracteritza per ser format de roques àcides de grano-diorita, especialment granits i aplites.

L' acidesa del subsòl crea certs inconvenients per a la recollida de dades arqueològiques. En principi no es conserva cap resta de tipus ossi o faunístic, i es rar trobar fragments considerables de restes orgàniques com carbons de fusta, cendres o cereals. Aquests últims es desconeixen també en el Puig. No és estranya, doncs, la manca d' un estudi analític sobre la dieta alimentícia i el treball agrícola, ramader i domèstic, dels habitants del Puig Castellet, deficiència que percebem, malgrat tot, a través de la cultura material.

Làm. II

Plànol d'accés

LA PETITA HISTORIA DE L' ARQUEOLOGIA A LLORET DE MAR.

Les primeres inquietuds -minoritàries evidentment- sobre el passat de Lloret i d' una manera especial per les restes arqueològiques, cal situar-les en les darreres dècades del segle passat. Sembla que seria fàcil afirmar que neixen com a conseqüència d' un moviment a favor dels antics vestigis el qual s' escampa arreu de les comarques gironines i partint, en bona part, de l' aparició de la "Revista de Gerona", òrgan de l' "Associació Literària", que surt al mes de setembre de 1876 i en la qual col·laboren figures de prestigi com Claudi Girbal, Fidel Fita, Joaquim Botet i Sisó, Emili Grahit, Pere Alsius, Manuel de Chía i d' altres. Precisament fou un d' ells, el pare Fita, d' Arenys, (1836-1917), el qui va trobar, als voltants de 1880, ceràmica romana i algunes monedes gregues i també romanes a les immediacions de Santa Cristina.(1).

Tornant al gresol que significa l' esmentada "Revista de Gerona", val la pena citar les paraules del seu director Manuel Viñas, qui en la presentació de la revista va afirmar: " No se oculta a quien trata de estudiar el movimiento de nuestra vieja Gerunda y de su histórica provincia, que así en la capital como en todas las poblaciones de alguna importancia, se ha desarrollado en notable escala el amor a los estudios científicos y literarios, consagrándose a los mismos con tal celo, que ya las academias y otros institutos literarios han hecho al trabajo de nuestros paisanos gratísima y merecida justicia. La literatura, las ciencias y las artes tienen en nuestras comarcas decididos amadores, apreciándose en su verdadero valor así las riquísimas obras de la edad presente, como los legados de inestimable mérito con que los siglos pasados favorecieron a los hombres de hoy. Despreciándose todo lo que conduce a debilitar el vigor intelectual, se da la mano con sincero afecto a cuanto en literatura, en ciencias y en artes puede contribuir al mayor lustre de nuestra comarca y al bien de sus habitantes. Tan digna conducta merece, pues, ser consignada, y a la vez tiene derecho a que, lejos de sofocarla, se la estimule con nuevos recursos."

La "Revista de Gerona" és, doncs, un nexa d' unió entre els diversos lletraferits i historiadors "amateurs" de les nostres comarques. Però, a la vegada, divulga els coneixements i les noves troballes i desperta noves inquietuds i nous esperits, com dèiem al principi. És el temps, també, de les societats de "Amigos del País", de les associacions literàries i de les que fomenten les Belles Arts, etc. que fan girar els ulls cap als valors artístics, culturals i econòmics i alhora que impulsen idees progressistes revaloritzen el passat i ajuden a fer pàtria.

A Lloret de Mar, cap a finals de segle, surten "El Lloretense" (1885-86), "El Distrito Farnense" (1893-98) i "El Porvenir" (1896-97). Aquests periòdics són també un bon mitjà de divulgació de treballs d' història local. Els seus col·laboradors -entre ells l' eficient secretari i afeccionat a la investigació Josep Galcerán (1847-1892)- estan en contacte amb els redactors de "La Revista de Gerona" que s' erigirà, sovint, en tribuna dels descobriments que tenen lloc a Lloret.

D' altra banda, hi ha instal·lat a Lloret com a farmacèutic, un home de cognom il·lustre: el Sr. Enric Botet i Sisó. Diem això perquè, en aquells moments, el seu germà Joaquim és una de les figures de la historiografia gironina. Joaquim Botet (1846-1917) era advocat i es convertí en arqueòleg i historiador important. (També escriví, a estones, poesia, de caire romàntic i patriòtic). Va fundar i dirigir la revista "La Renaixença". Fou corresponent de la Real Acadèmia de la Historia i de la de Bones Lletres de Barcelona. Ultra les activitats polítiques -regidor a l' Ajuntament de Girona i Diputat Provincial- fou un dels fundadors de l' Associació Literària de Girona (1872), de l' esmentada "Revista de Gerona" i de "El Geronès". Hem subratllat la seva biografia perquè és evident que la seva influència s' havia de fer sentir, per força, no sols directament sinó també de forma més indirecta, a través del seu germà, "el Senyor Enric", com se l' anomenava a Lloret. Quan hem dit directament, ens referim a les diverses ocasions en què s' ocupà de la nostra vila parlant de l' hospital, l' església, les escoles, etc. i encara podríem afegir els seus comentaris en l' article "Lloret" de l' enciclopèdia Espasa, o en el volum de la Geografia de Catalunya (1912) que dirigia Carreras Candi, dedicat a la província de Girona, amb un pla descriptiu en la línia del francès Vidal de la Blache.

Enric Botet i Sisó, el farmacèutic, també era lletraferit i s' interessava també per l' arqueologia com son germà, i, a més, escrivia una poesia rabiosament romàntica en els periòdics locals. (El que poca gent sap és que, en els seus temps d' estudiant, havia guanyat un concurs de poesia eròtica! (2)). Imaginem, doncs, la farmàcia del Sr. Enric - i això ha succeït en altres farmàcies i, àdhuc, de molts pobles- com a un improvisat reducte dels lletraferits lloretencs i un excel·lent enllaç, per via familiar, amb l' erudit germà gironí Joaquim. De les converses i dels comentaris a la rebotiga en sortiria l' interès de Joaquim Botet per tractar, com hem dit abans, temes nostres. L' any 1891, efectivament, publica a la "Revista de Gerona" notes històriques sobre l' Església Parroquial, l' Hospital i les Escoles (Vol. XV). L' interès per la història local i per l' arqueologia queda consolidat.

Pel juny de 1891, Joaquim Botet identifica el sepulcre romà de Lloret de Mar, en unes ruïnes que li presenten, situades a un parell de quilòmetres de distància de la vila. La notícia és comunicada per J. Botet al nº 7 (vol. XVI) del mes de Juliol de la "Revista de Gerona". En el mateix mitjà de comunicació publica, pel gener de 1892, el corresponent article divulgatori. Ens parla d' una torre de planta quadrada, construïda amb pedra i argamassa, composta d' un basament completament massís assentat sobre la mateixa roca del sòl, de 2,80 m. de costat i de 60 cms. d' altura. Aquest basament ens el descriu separat de la part central per una triple filera de tègules posades planes i sobresortint cada filera respecte de l' altra, a manera d' ornamentació. A l' interior del cos central, -el qual arriba fins a 2,65 m. d' alçada i forma un prisma de 2,10 m. de costat, reposant sobre la part inferior- hi havia un espai buit ovalat, d' uns 65 cms. de diàmetre, destinat segurament a guardar les restes dels difunts. El cos superior formava una mena de terrat de 2,06 m. de costat, obert pel cantó de migdia, amb parets de 44 cms. de gruix i 94 cms. d' altura. El monument estava estucat i es conservava bé sobretot la cara Est. Botet i Sisó hi féu excavacions i, després, sota la seva supervisió, va fer-ne d' altres al voltant de la torre, el lloretenc Joan Sala i Fàbregas. En el mateix article de Botet i Sisó s' explica que a uns dos metres de la façana sud i a la profunditat de 78 cms. en relació amb la

base del monument, hi va aparèixer ceràmica sigil·lata, amb dibuixos i figures en relleu, possiblement les que avui formen part de la col·lecció Martínez. També de la banda de ponent, a poca profunditat i a una distància d' uns 30 cms. de la base, aparegué un espai de 75 per 80 cms., paral·lel al monument i tancat per tres dels seus costats amb teules i rajols. En aquest espai es recolliren ossos fragmentats -el tros més gros tenia 4 cms.- un clau de coure -potser de ferro-, un lacrimatori de vidre de 9 cms. d' altura -datable, sembla, de la segona meitat del segle II d. de C.- i dos plats o copes trencats, de terra negra finíssima, coberta internament i externament d' una pàtina de vernís blanc brut.

També hi fèu excavacions la "Comissió Provincial de Monuments històrics i artístics de Girona" els dies 9 i 10 de setembre de 1891. A uns quatre metres de distància de la torre, de la banda de ponent, aparegué un altre enterrament, molt pobre, reduït només a una massa de terra amb cendres i trocets d' os, que devien haver estat dins d' una urna funerària, ja que en conservaven la forma. Carles Cid (3) parla d' altres materials de la mateixa procedència, existents i catalogats en el Museu de Girona: un gerro romà de terrissa vermellosa i base plana, de 25 cms. d' altura i 17 d' ample, datable cap a la segona meitat del segle II (Nº 2.108 de l' inventari general del Museu) i un pivot d' àmfora àpoda de terra ordinària, amb un grafit incís, tal vegada ibèric, de 7,5 cms. d' altura i 5,5 d' ample (Nº 2.671 de l' inv. general).

El sepulcre estava situat arran d' un camí antic, encara recentment. Cal suposar que en època romana fou també així i que, com diuen els tractadistes, responia al costum d' aixecar mausoleus prop de les vies de comunicació. Al seu voltant hi deurién haver terres de conreu del mateix propietari del sepulcre o del que hi fou enterrat. El qui va fer construir aquesta torre sepulcral devia estar ben situat econòmicament, si bé dintre d' una mediocritat tota vegada que el monument tampoc és massa excepcional. Al voltant de la torre existiria un recinte sagrat -ho proven les excavacions fetes- amb els enterraments de familiars i esclaus. Tot fa pensar que la cronologia d' aquest monument oscil·la entre el segle II a. de C. i el III d. de C. i correspon a l' època de les incineracions. Carles Cid, d' acord amb els fragments ceràmics, s' inclina per atribuir-lo concretament a la segona meitat del segle II d. de C.

Joaquim Botet i Sisó parla també, sorprenentment, d' un gran bronze trobat a Lloret -i conegut, probablement, amb anterioritat a la identificació del sepulcre romà- dedicat a Marcia Otàcia Severa (anys 244 a 249 de la nostra era), del qual J. Botet i Sisó assegura haver-lo vist guardat per algú. Lamentablement, d' aquest bronze avui no se'n sap absolutament res.

Pel març de 1892, -i tal vegada emportat per l' eufòria de les excavacions del sepulcre romà les quals van aixecar una gran expectació en el tranquil Lloret d' aquell temps- Joan Sala i Fàbregas inicia unes noves excavacions al voltant de l' ermita de Sant Quirze. Posa al descobert fragments de rajoles i teules romanes i d' àmfores, un pes d' argila, una moneda de Constantí (323-327 d. de C.) i els fonaments d' una construcció romana que continua sota l' església. Apareixen també 34 esquelets humans distribuïts en diverses cavitats, que en aquells moments i donat que es consideren pertanyents a individus joves, s' atribueixen a possibles soldats morts en alguna batalla en aquell lloc.

El Sr. Sala Fàbregas no para de fer prospeccions arreu on li sembla que pot trobar vestigis del Lloret antic. Per l' abril de 1892, la "Revis ta de Gerona" anuncia: "Según carta del Sr. Sala de Lloret de Mar, que te nemos a la vista, se han hallado abundancia de tejas romanas rotas y pedā zos de hormigón antiguo a poca distancia de la ermita de Santa Cristina ... (4)".

Paradoxalment, en les darreres dècades del segle, mentre s' escampa va arreu aquest amor envers els vestigis antics, de forma paral·lela, Llo ret anava enderrocant les mostres arqueològiques de l' època medieval i començaments de l' edat Moderna. Així desapareixia la Torre de la Vila, alçada a darreries del segle XVI no massa lluny d' on ara hi ha l' Ajunta ment i derruïda el 1868; les pedres de la qual serviren per als fonaments de la nova i neoclàssica Casa de la Vila, edificada el 1872 sota projecte de l' arquitecte Azúa. (Tal vegada la mateixa torre antiga que hem esmentat ja es féu, al seu moment, aprofitant pedres d' altres llocs, ja que recorde m haver llegit en algun article que entre la seva fàbrica s' observaren elements de construcció romans. És una incògnita). Desapareixerien també les muralles del barri de la riera -el sector més antic del casc urbā-, el portal de Can Coll, etc. Per aquell cantó només quedaria dempeus la noble casa Grassot-Guinart, amb la seva torre incorporada.

D' una banda, derruïnt i creant el nou Lloret i de l' altra, intere ssant-se per les civilitzacions antigues, així transcorre el final de se gle. Entrem ja en el nou. El 18 d' agost de 1923, a causa d' una forta tem pesta, es desploma la meitat de la torre de l' homenatge del castell de Sant Joan de Lloret, situat en un promontori prop de la platja de Fenals. (L' altra meitat de la torre i quasi tot el castell s' havien anat enso rrant amb el temps i especialment l' any 1840 -durant el qual s' hi produï ren derrumbaments- i encara abans, quan amb motiu de les guerres amb Angla terra que determinaren la batalla de Trafalgar (1805), les canonades d' un vaixell anglès que volia tenir la via lliure per repostar aigua la platja de Fenals, van ferir de mort l' estructura de la fortalesa lloretenca, on havia nascut Bernat Humbert, qui fou bisbe de Girona des de 1093 a 1111.

Pels volts de 1925 tenen lloc a Lloret diverses obres d' urbanitza ció en indrets paisagísticament privilegiats. Un d' ells, les pinedes del voltant de la platja de la Boadella, on el marquès de Santa Clotilde (5) crea un parc de gran bellesa. No ens hauria estranyat que en aquesta zona s' haguessin fet troballes arqueològiques, com passà anys després (pels volts de 1945, amb la construcció i urbanització de la finca de la familia Juncadella, a Canyelles (6), Però no fou així. En canvi, sí que hi hague ren descobriments en el transcurs de la construcció d' un camí en el pro montori de Sa Caleta conegut pel Turó Rodó. El Sr. Enric Botet i Sisó di vulgà l' aparició de restes arqueològiques i avisà la Comissió Provincial de Monuments de Girona, la qual hi envià els seus membres Santiago Almeda, Josep Pascual i Martí Suárez. El Butlletí de la Real Acadèmia de la Histò ria publicà més tard la notícia enviada per la dita Comissió.

Ens assabentem, així, que a més de l' existència d' una paret de pe dres portades des d' un altre lloc, -perquè no es corresponen amb les ro ques del terreny, disposades sense cap unió d' argamassa, ni res-, i quan es feia una rampa i es preparava el sòl per a la plantació de llozers i pins, els treballadors van trobar-hi dues cavitats on apareixien objectes cremats i moltes cendres. En un dels forats hi havia enterrat un animal

com una cabra, però amb uns corns molt estranys, i una gran quantitat de dents i queixals de diversos animals. Sobre aquesta troballa els obrers no hi van donar cap importància i malauradament en van dispersar les restes. La resta d' objectes trobats, que sí foren recollits i que guardava el Sr. Enric, eren fragments d' àmfora, de dòlium, de vasos de forma incerta, pondus, un fragment de vas de terra vermellosa amb una nansa d' estany unida, un gra de collar de fang amb ornamentacions incises, un gran nombre de pedres pissarroses, generalment ovalades, d' un centímetre de gruix aproximadament, i amb un forat prop d' un extrem, etc. En aquest jaciment del Turó Rodó, (al NE de Lloret i només a un quilòmetre aproximadament de l' esmentat Sepulcre romà) no s' hi han fet mai excavacions científiques sistemàtiques. S' han recollit, això sí, altres materials que l' erosió superficial ha posat al descobert i s' han fet petites prospeccions. Les restes recollides encaixen perfectament amb les que es cita del temps de Botet i Sisó. És a dir: s' han trobat molts més fragments de dòlium i d' àmfores, més pedres pissarroses foradades -alguna curiosament deixada a mig foradar, en algun cas per fractura, i en algun altre podríem dir que per cansament en veure la pedra massa gruixuda- fragments de ceràmica campaniana i de parets fines, fusaïoles, etc. Al cim del promontori s' hi endevina la construcció d' una mena de torre lleugerament rectangular, de la qual se'n veu bé la paret NE. Seguint el descens de la cota del terreny es troben altres parets, gairebé concèntriques, separades unes de les altres per una distància d' uns nou metres. Tenint en compte aquesta configuració, l' espai relativament reduït, la proximitat a la platja -en la qual a finals del segle passat i en alguna altra ocasió més recent s' hi han trobat monedes emperitanes-, les pedres foradades, possibles elements de pes per a les xarxes, i altres elements, hom en deduiria a primera vista que es tracta d' un reducte de pescadors, romà o indígena però sotmès a moltes influències romanes, dedicat no solament a la pesca, com deiem abans, sinó també probablement al comerç marítim. Pensem que caldria fer una excavació exhaustiva i sistemàtica de la zona. D' altra banda, hi trobem concomitàncies, tant per certs materials ceràmics, com per les pedres foradades, amb el mateix poblat ibèric del Puig Castellet, ben visible des d' allà estant.

A la primera meitat del segle actual, pel que fa a l' interès arqueològic, hi ha també a Lloret un altre personatge important: el Sr. Emili Martínez i Passapera (1875-1964). Amic de literats i arqueòlegs, participa de les seves investigacions i es dedicà a resseguir el terme municipal, recollint els testimonis del passat. A les capses de casa seva s' hi apilen fragments de ceràmica ibèrica, romana, monedes i tot tipus d' objectes antics. Una habitació sobre la seva farmàcia del carrer de Sant Salvador fa de museu particular. Mercés a l' interès de "l' avi Martínez" són identificats diversos jaciments: el Puig Castellet, les Alegries, Coll de Llop, etc. D' altra banda, el Sr. Martínez s' erigeix en el fotògraf del Lloret antic i de les festes tradicionals i el seu arxiu avui constitueix un fons de gran riquesa documental. Sortosament la vocació de l' avi l' han seguida els seus descendents -especialment els fills-. La família Martínez ha estat una veritable institució lloretenca.

La història més recent també dóna alguna sorpresa als lloretencs: l' any 1953, en el curs de la instal·lació de faroles noves al Passeig Verdager, en excavar per fer els assentaments apareixen tres canons de ferro, possiblement de l' època de la construcció naval, un dels quals fi-

gura avui en el petit monument de record a la marina mercant lloretenca, que hi ha en el mateix passeig Verdaguer i els altres dos estan a les Sales de la Casa de Cultura.

Pels volts dels anys seixanta, Joan Sàndez i Boadas (1894-1964) crea a Lloret un petit museu particular al carrer de la Fàbrica, que bateja amb el nom de "Recull Artesà". Tot i que, com diu el seu nom, el museu més aviat s'orienta de cara a col·leccions de ferros, mobles, rajoles etc. també guarda alguns elements de pedra, troballes ocasionals a Lloret i fora de Lloret. El Sr. Sàndez és de les primeres persones que insistia constantment en l'encert de fer un museu municipal lloretenc.

L'any 1966 Lloret celebra el seu Mil·lenari. La causa és que en un llunyà 966, en ocasió de la cessió de la Vall de Tossa a l'Abad de Ripoll per part del compte Miró I de Barcelona, surt per primera vegada en un document el nom de Lloret. Sota la inspiració de l'escriptor i publicista Esteve Fàbregas i Barri, els lloretencs programen tot un conjunt d'actes per tal de celebrar aquests mil anys d'història. Es parla d'urbanitzar i embellir els voltants del Sepulcre romà, d'arrenjar l'entorn del castell de Sant Joan, es donen conferències sobre el passat de Lloret, es creen comissions de treball. Hi ha, en definitiva, un entusiasme i una efervescència, si bé reduïts -gosariem dir com sempre- a un grup minoritari. Molts projectes que s'esmenten no passaran mai a la realitat, almenys dintre del cicle commemoratiu, però tornen a sortir a la llum pàgines i textos que parlen del nostre passat i es va abonant el terreny.

Potser el més contagiats per l'efemèrides resulta ser un estiu lloretenc d'excepció: el Sr. Armand de Fluvià, secretari de l'Associació Amics dels Castells, qui a l'estiu d'aquest 1966 porta a terme seriosament una profunda neteja del castell de Sant Joan, hi practica excavacions, recull un munt de ceràmica de diverses èpoques -preferentment medieval i dels segles següents- i algunes peces senceres i també projecte consolidar les ruïnes i embellir l'entorn. L'Ajuntament d'aquell temps, però, l'anirà fent passar de noves en noves ...

Estem en els moments en què la rodalia de Lloret comença a estar greument amenaçada per la febre de les urbanitzacions. L'iniciativa privada depassa qualsevol control -d'altra banda inexistent: és el país dels fets consumats-. El castell de Sant Joan recentment esmentat, ja ha via estat víctima del traçat d'un camí que el partí en gran part, quan començà a reivindicar-lo l'Armand de Fluvià. Per si això fos poc, a finals de novembre de 1967 és enderrocat "involuntariament" (?) el Sepulcre romà. Gairebé no queda en peu el basament. Malgrat i que algunes persones recomanen de silenciar els fets, aquests salten a les pàgines dels diaris, entre ells "El Noticiero Universal", del qual n'era corresponent, llavors, el qui subscriu aquest treball. Fruit d'aquestes pressions i de l'interès del Dr. Oliva Prat, l'any següent es reconstrueix la torre sepulcral romana, amb més o menys fidelitat. Posteriorment es fan altres prospeccions als voltants. Apareix un mur de contenció, possiblement també romà -almenys hi ha materials incorporats- del cantó de l'actual carretera d'accés a Roca Grossa, que passa davant del Sepulcre Romà. Actualment, aquest mur, que es derruïa, queda tapat, malauradament per un de modern construït al davant, per tal de salvar el desnivell d'entrada del recinte que s'ha format entorn de la torre. El Sr. Gabriel Gil, temps després, en les seves recerques, hi recollirà en diverses cates practica-

des, altres fragments ceràmics, un clau, etc. Últimament fou anivellat i ordenat el sector, tingueren lloc alguns treballs d'embelliment -instal·lació de jardins i bancs-, etc. La torre sepulcral romana fou envoltada d'una valla metàl·lica de protecció. En una situació secundària i per ser utilitzats com a bancs, foren col·locats dintre d'aquesta zona dos blocs de pedra granítica de la muntanya propera de la Roca Grossa, dels quals s'endevina que abans constituïen un sol bloc i que són la prova de la utilització d'aquest tipus de roques i pedres per a la fabricació de llindes de portalades en els segles passats. Com sigui que les peces eren fetes a base de forats al llarg de la pedra, en els quals després s'introduïen tascons de fusta que un cop mullats i augmentats de volum partien la roca en la direcció prevista, i alguns blocs avui abandonats per la muntanya, presenten alineacions de forats d'aquest tipus i a voltes fins i tot en creu. Alguna vegada s'havia arribat a pensar de si es tractava d'elements antics o, àdhuc, prehistòrics. Algú, d'allà on més se'n trobaven, en deia humorísticament "la fàbrica de menhirs". Sembla, però, que l'enigma s'explica per l'esmentada construcció de llindars de les cases antigues. Els que hi ha prop del Sepulcre romà en donen testimoni.

La reconstrucció de la Torre Sepulcral és una mena de revulsiu. Dóna la impressió que ha començat una altra època d'interès per l'arqueologia local. L'any 1968 -tornarà també l'any següent- ve a Lloret Carolina Nonell i Masjoan, oriunda de la nostra vila resident a Madrid, doctora en història antiga i Ciències Polítiques i, amb l'ajuda d'un treballador de la brigada municipal i d'algun afeccionat local -principalment el Sr. Joan G. Mercader- excava per primera vegada al Puig de Castellet. També practica excavacions al voltant de l'ermita de Sant Quirze -abril de 1968- on localitza set sepultures, restes de construccions amb opus testaceum que ella suposa que pertanyen a una església paleocristiana, restes de ceràmica, tègules, etc. Els resultats de les seves investigacions els publica en el "Noticiero Arqueológico Hispánico" de Madrid, l'any 1970.

Amb un seriós -i fins i tot respectuós- esperit crític, no podem dir que les excavacions de Carolina Nonell tinguessin un alt grau científic, tot i els títols de la directora. De totes maneres, desperten expectació, motiven els afeccionats locals i inicien unes activitats que, com veurem després, ja seguiran anualment de forma seriosa i regular.

La constatació de la importància del poblat ibèric del Puig Castellet fa que els afeccionats lloretencs considerin la necessitat de crear una entitat que aglutini els esforços i tracti de salvar, enmig de la febre urbanitzadora que fa anar contra rellotge, allò que forma part del patrimoni històric i artístic i tingui algun valor. El 27 de maig de 1970 es crea el Centre d'Iniciatives Culturals. Els membres fundadors són nou: Gabriel Gil -que en serà president- Angel Martínez, Joan Gòmez Mercader, Albert Batlle Nicolau, Francesc Mas, Esteve Fàbregas, Enric Guiu -en raó de ser l'arquitecte municipal-, Josep Trull -llavors regidor de Cultura- i Joan Domenech. Francesc Rubio Cordon dibuixa per al Centre d'Iniciatives Culturals una mena de distintiu que consisteix en el reproducció d'una moneda de Lauro -encara hi ha qui sosté que Lauro podia ser Lloret-. La societat arriba a comptar ben aviat amb un centenar de socis. La seva realització més important és la d'evitar la urbanització del Puig Castellet, que és adquirit mitjançant un crèdit a la Caixa d'Estalvis Provincial, que avalen alguns membres fundadors. S'espera la col·laboració de l'Ajuntament, que una ve

gada més, es fa esperar. Finalment, arriba al cap d' un any, i amb l' acord corresponent, el 26 d' octubre de 1971 el terreny del Puig Castellet passa a ser patrimoni municipal i l' Ajuntament acaba assumint la responsabilitat dels crèdits corresponents.(7)

Les excavacions al poblat ibèric del Puig Castellet, portades a terme per afeccionats locals del Centre d' Iniciatives Culturals cada fi de setmana, segueixen els anys 1970-71-72. El malaguanyat Dr. Miquel Oliva, cap dels serveis arqueològics de la Diputació de Girona, que morirà d' accident uns anys després, supervisa de tant en tant la feina.

A l' estiu de 1972 (mesos de juliol i setembre) en ocasió d' instal·lar la xarxa d' aigua potable en diversos indrets de Lloret, es localitza a la plana de Fenals, tocant la platja, una gran quantitat de fragments d' àmfores romanes, un tros de lluerna, rajols, masses d' argila pastada, material refractari i una moneda de Domicià de l' any 83 d. de C. El que és més probable, és que tot això pertanyi a un abocador d' un forn romà situat en aquell indret. Efectivament, alguns fragments d' àmfora permeten veure defectes de cocció, la qual cosa ens fa pensar que eren restes desaprofitades. D' altra banda, de la gran quantitat de trossos recuperats, en lliguen ben pocs. Resta per excavar i aclarir. També es localitzen restes semblants i de la mateixa manera en el carrer Sant Jordi, en el sector del, llavors anomenat, "Dos de Febrer", no massa lluny d' on modernament també havia existit una bòvila.

L' interès del Centre d' Iniciatives Culturals i l' afany de fer una tasca més digna i rigorosa porta a alguns dels seus membres a intensificar llurs coneixements en l' arqueologia. Gabriel Gil, per exemple, pren part en uns cursets de la Universitat Central de Barcelona. El mateix Gil, Angel Martínez i Joan Domènech participen igualment en el Curs d' Iniciació a la Prehistòria que dona a Banyoles el Dr. Josep Ma. Coromines, del 24 de febrer al 5 de maig de 1972. Un d' aquests tres membres, -el qui subscriu- prosseguirà els estudis arqueològics anys després (de 1975 a 1980) al Col·legi Universitari de Girona i a la Universitat Autònoma de Barcelona, fins obtenir el títol de Llicenciat.

Per altra banda, els membres del C.I.C. Joan G. Mercader i Angel Martínez localitzen, en una de les seves sortides, l' any 1972, els vestigis d' una possible vila romana a l' indret conegut per la Montgoda. Hi apareix ceràmica diversa, com la coneguda per sigil·lata, i també es veuen vestigis de parets de pedra.

L' abril de 1975, sota la direcció del nou cap del Servei d' Arqueologia de la Diputació, la Srta. Aurora Martín i Ortega, i d' Enriqueta Pons i Brun -que serà, en el futur, la responsable de l' excavació- s' inicien seriosament unes campanyes d' excavació i estudi sistemàtic del Poblat de Puig Castellet, que duraran un parell o tres de setmanes cada vegada i es programaran, cada any ja de forma ininterrompuda. Material recuperat de les excavacions s' exhibeix avui degudament restaurat, al Museu de la Casa de la Cultura de Lloret. Sobre la descripció i importància d' aquest jaciment no ens hi estendrem perquè precisament és l' objecte bàsic de tot aquest llibre que segueix i se n' ocupa amb propietat Enriqueta Pons.

El mateix 1975 té lloc el que podriem dir el redescobriment de Montbarbat. Diem redescobriment perquè hi havia un cert i relatiu coneixement

puntual anterior, especialment basat -sembla- en la troballa de fragments ceràmics per la zona. Però no teníem notícia d' una veritable comprovació del poblat, delimitació del possible recinte, etc. A les reunions del C.I.C. s' havia parlat en un parell d' ocasions d' anar a Montbarbat a veure exactament què podia haver-hi de cert. Aquesta tasca la va iniciar en solitari el que subscriu i s' hi va afegir després el Sr. Gabriel Gil. Vam veure, de seguida, que no era difícil descobrir un gran recinte emmurallat, d' una notable extensió, que podia reservar importants sorpreses. Vam recollir ceràmica superficial i vam fer alguna petita cata, en la qual hi va aparèixer algun altre fragment, un tros de fusaiola, etc. Vam recórrer la zona fins a l' indret on s' aixeca el pretès dolmen de Montbarbat segons en parla la gent de Maçanet, el qual sembla ser que no és tal dolmen, segons l' opinió contundent del Sr. Lluís Esteve Cruañas, de Sant Feliu, molt especialitzat en aquests temes. Més tard, amb membres de l' Ajuntament - en aquells moments era alcalde un nét d' Emili Martínez- l' afeccionat a l' arqueologia abans esmentat, -i tinent d' alcalde de Cultura el qui subscriu; per tant, aquest temes començaven a entrar per la porta principal de la Casa de la Vila- i altres persones, visitarem de nou el Montbarbat, situat justament en l' angle nord-oest del terme de Lloret, en el mateix punt on es troben els termes municipals de Maçanet i el nostre, a una altura d' uns 330 metres. Resseguint les ruïnes arribarem a la conclusió que es tractava d' un recinte pràcticament rectangular, d' uns 129 metres de llargada per uns 50 d' amplada. Entrant per l' Est, pel camí natural, a uns quaranta metres d' on suposem es troba situada la muralla externa, apareix un desnivell molt pronunciat en direcció aproximada nord-sud, que suposàvem que era una possible muralla del recinte interior però que les excavacions posteriors han contradit, donat que ha aparegut una muralla -un tros, més ben dit- però precisament en sentit perpendicular al desnivell. El poblat ibèric de Montbarbat quedava ben precisat i vam divulgar per la premsa i la ràdio la seva existència. Els serveis tècnics corresponents se'n feren ressó.

El 29 de febrer de 1976, mercès a l' entusiasme dels afeccionats locals i organitzada per la Conselleria de Cultura de l' Ajuntament, s' obre al públic la Sala Municipal de la Casa de la Vila, la I Exposició d' Arqueologia, que reuneix, per primera vegada, tots els vestigis que es conserven del Lloret prehistòric i antic. És, una vegada més, un toc d' atenció sobre la possibilitat de crear el Museu de Lloret.

A finals de gener de 1977, un grup d' estudiants d' E.G.B. deixebles del que subscriu, afeccionats també a les coses de l' arqueologia, descobriren arran mateix d' un antic camí de carro del sector conegut avui per "la Venta de Goya", a uns dos-cents cinquanta metres al nord de la carretera de Blanes a Sant Feliu de Guíxols a partir del punt que podríem situar en el Km. 9,5, on hi ha el camí d' accés a la zona, una mena de sitja amb nombrosos fragments de ceràmica, majoritàriament, a torn. Cada cap de setmana, aquests joves (Esteve Farrés, Ricard Llorenç, Esteve Vidal, Alfons Marquès, Solsona i algun altre) dirigits pel president del C.I.C. Sr. Gil, es dediquen a l' excavació de la sitja, de forma sistemàtica, prenent notes i utilitzant la quadrícula. De fet, ja l' any 1974, una dona havia comunicat al Sr. Gil que per aquell indret s' havien trobat ossos i altres restes i que hi podria haver una tomba. Un examen superficial del lloc, però, no va permetre veure-hi res. Els estudiants, malgrat tot, temps després i pel seu compte, van gratar el marge del camí i van començar a trobar ceràmica demostrant, així, que hi havia alguna cosa. A partir d' aquell moment començà l' excavació controlada, per dir-ho d' alguna manera. Es va marcar un rectangle de dos metres de llarg per

un d'ample, dividit en dues quadrícules de 1 m² cada una, que es denominaren A1 i A2 i que practicament abarcaren tot el jaciment. De fet, i sense entrar en massa detalls, davant els apunts i la situació a la quadrícula de les pedres que aparegueren al fons, revestint l'interior, podem dir que la sitja o cavitat tenia 1,40 metres de diàmetre aproximadament a la part inferior, i s'estrenyia cap a dalt, amb una profunditat comptada a partir d'aquesta part superior del marge del camí, de 1,70 metres. Donava la impressió que aquest camí, en el seu moment, potser hauria partit la sitja, la qual, per tant, seria anterior. Al començament -doncs, en les parts més superficials- començaren a aparèixer pedres en desordre, possiblement caigudes d'un revestiment interior sols mantingut parcialment en el fons. Aquestes parets de pedra tindrien uns 40 cms. de gruix. La ceràmica que és troba en el transcurs de l'excavació era bàsicament a torn (amb un percentatge d'un 80 %), alguna molt fina, i a mà (un 20% aprox.), amb dos fragments també de campaniana, com a nota especial, (una vora de vas petit i molt fi, sembla de campaniana B, entre ells). Ressalten també, dins la ceràmica a mà en aquest cas, una vora amb nansa de tetó, i com a cosa curiosa la troballa de 60 closques de cargols de mar (*Hélix pomatia*), molts d'ells amb restes de cendres a l'interior. Es tracta, doncs, d'una cavitat excavada a la roca granítica, en forma de volta, segurament revestida amb pedra del país, granítica també, per la part interior, com ja hem dit. La ceràmica, en general, sembla ésser ibèrica. Tristament, tot i vigilar-ho, l'explicació que feren del solar els propietaris per tal d'edificar un magatzem, va fer desaparèixer aquestes restes poc temps després de ser descobertes i excavades.

L'activitat del C.I.C. i els contactes que manté amb l'Associació Arqueològica de Girona, així com el patrocini de l'Ajuntament, fan possible una nova exposició arqueològica a la sala municipal però aquesta vegada dels primers materials paleolítics trobats a les comarques gironines. La mostra té lloc del 6 al 18 de setembre i l'exposició està acompanyada d'explicacions verbals amb projecció de diapositives a càrrec de l'arqueòleg Eudald Carbonell. Paral·lelament, s'edita un opuscle sobre els materials de l'exposició, redactat en català, però amb un resum traduït al francès, anglès i alemany, que és distribuït als visitants, molts d'ells turistes.

L'actualitat que va prendre MontBarbat d'ençà de la divulgació que en vam fer motivà que l'arqueòloga Ma. del Vilar Vilà s'interessés per iniciar les excavacions amb dues companyes, cosa que porta a terme l'any 1978, una excavació de primavera i una altra de tardor, que són continuades els anys 1979 i 1980 (una campanya cada any). Col·laboren en aquest treball obrers posats per l'Ajuntament i personal de l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Barcelona.

Sembla que es podria situar aquest poblat en els segles IV-III a. de C. Tal volta podria ésser considerat el veritable poblat primitiu, del qual, el Puig Castellet, només en seria una avançada estratègica.

Durant aquest any de 1978 es comença a estudiar a nivell d'Ajuntament la possibilitat de crear un Patronat Local de Belles Arts que aglutini representants de totes les entitats culturals de la vila, que impulsi tota mena d'activitats, dintre de les quals estarien les de recerca històrica i arqueològica i que estigui al marge dels esdeveniments polítics

locals. Aquest Patronat arriba a constituir-se, es fan estatuts, però amb el canvi dels Ajuntaments quedarà, malgrat tot, una mica en suspens.

També aquest any, el pintor Néstor Sanchiz de Sant Feliu, membre actiu del Museu d' aquella ciutat, comença a exposar a la Sala Municipal. Les estones de lleure, Néstor Sanchiz les passa recurrentment determinats indrets del nostre terme, on recull fragments de sílex -truncadures, fulles, puntes- i alguna peça sencera que, juntament amb mostres de l' anomenada indústria del quars localitzada a la rodalia de Lloret, cedeix per al nostre Museu.

El 14 de març de 1980 l' Estat cedeix el terreny del castell medieval de Sant Joan a l' Ajuntament de la Vila, passant a ser, doncs, patrimoni municipal amb el compromís de fer les obres de consolidació i adecentament corresponents. L' escriptura de cessió es firma a la delegació d' Hisenda a Girona. (A finals d'estiu el castell és netejat i s' inicien tot seguit les obres de millorament).

L' onze de maig té lloc, també, un altre fet important. S' inaugura la Casa de la Cultura, edifici municipal que ha costat 44 milions i que representa la primera fase d' un complex destinat a donar a Lloret el màxim de possibilitats per al desplegament de la vida cultural. Aquesta primera fase comporta una gran sala amb seccions a la planta baixa, destinada a Museu, i una sala d' Actes amb capacitat per a 260 persones a la planta superior, apta per a cinema, teatre, conferències, concerts i activitats diverses. Els mesos que segueixen a la inauguració -portada a terme amb una conferència de Joan Ainaud de Lasarte sobre història i art locals i comarcals a més dels parlaments de les autoritats i personalitats assistents- són d' una gran activitat pel que fa a organització d' actes diversos. Simultàniament es treballa amb paciència en la recollida de materials per tal d' omplir les sales del Museu. Els materials són oferts en dipòsit o donació per particulars. També s' hi afegixen els fons municipals, els materials de les excavacions que estaven en els magatzems del Museu de Girona, peces procedents del castell de Sant Joan facilitats pel Sr. Armand de Fluvià, objectes de les col·leccions Martínez, Sàndez, Fàbregas (temàtica naval) i d' altres. El Museu -aquella realització lloretenca que semblava per a molts pura utopia- és inaugurat el 23 de Novembre de 1980.

Per acabar, podriem afegir altres petits detalls, però pensem que tampoc es tracta de fer una cosa exhaustiva. Hem esmentat allò que era principal. Hem passat revista, en definitiva, a la petita història de l' arqueologia lloretenca.

Joan DOMENECH MONER

NOTES.

- 1.- Valeri Serra i Boldú afirmava haver llegit en un pergamí de l' arxiu de la casa de Medinaceli que en el lloc on radica el santuari de Santa Cristina s' idolatrava abans una divinitat pagana.
- 2.- Sembla que a Barcelona, al Carrer de la Cadena, hi havia una societat d' estudi que portava per nom "La Baldufa". En certa ocasió, va celebrar-s'hi una mena de Jocs Florals, la Flor Natural dels quals era concedida al poeta que presentés la composició més obscena amb un fons més moral i que, a la vegada, es dirigís des del seu domicili al de la societat, amb menys roba. Aquest és el certamen que va guanyar el Sr. Enric Botet i Sisó, el qual va arribar a "La Baldufa" portant, només, una capa d' estudiant, unes sabatilles i un barret de copa. Pujà a l' escenari, saludà amb el barret, es tregué la capa, llançà les sabatilles i despleguà un pergamí on portava escrita la seva poesia, titulada , precisament, "Moralitat".
- 3.- Carlos Cid Priego: Dos sepulcros turriiformes romanos en Gerona. Revista Caesaraugusta nº 5. 1954. pp. 61-84.
- 4.- El Sr. Albert Batlle Nicolau em mostrà, l' any 1976, en ocasió de l' exposició d' arqueologia a la sala municipal, un fragment de cul d' àmfora romana trobat a la seva finca dels voltants de Santa Cristina.
- 5.- Aquest marquesat és de títol pontifici, otorgat el 1951.
- 6.- Efectivament, sobre el promontori que s' avança cap al mar, aproximadament a la zona mitja de la platja de Canyelles, hi ha restes possiblement d' una vila romana. En el moment de bastir la casa que avui habiten els masovers, dins la finca Juncadella, sembla que es van trobar àmfores quasi senceres, dòliums i altres restes, que foren destruïdes i silenciades. Fragments arqueològics coren -a la seva manera (?) - una font en un pati de la casa senyorial situada a la part superior de la finca. Sembla que, posteriorment a la destrucció, en algun sector sobre l' esmentat promontori, la família de la casa hi va fer algunes cates o excavacions -sense cap rigor- d' on en sortí ceràmica sigil.lata, segons referències. Actualment es projecta un pla d' urbanització i l' Ajuntament fa preservar, d' una forma expressa, una zona arqueològica.
- 7.- De fet, quedava una part dels terrenys del jaciment en mans d' un particular, el Sr. Vila, de Vidreres, el qual, per agrair una gestió de conciliació entre ell i la urbanitzadora de Roca Grossa feta pel Sr. Angel Martínez, jutge de pau, féu donació d' aquesta part que restava.

LES CAMPANYES D' EXCAVACIÓ 1975-1980.

Quan el Servei Tècnic d' Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona va començar a reactivar plenament les seves funcions, després de la mort inesperada de Miquel Oliva, aleshores Cap del Servei, i sota la direcció de la Srta. Aurora Martín, ens posàrem en contacte amb la Casa de la Vila de Lloret de Mar, a començaments de l' any 1975.

L' Ajuntament de Lloret estava controlat per una sèrie de persones que desitjava exterioritzar els mecanismes de la cultura, materialitzar els fets culturals i posar en evidència tot allò que hi fos contradictori.

L' activació d' una bona campanya d' excavació arqueològica, en el Puig Castellet primer, i de Mont Barbat després, foren dos dels punts més importants dins del cartipàs de l' Ajuntament. Gràcies als benefactors de la cultura lloretana, molts dels quals dirigeixen actualment la vila de Lloret, aquestes 6 Campanyes d' excavació, realitzades entre els anys 1975-1980 foren possibles.

La 1ª Campanya d' excavació fou començada l' any 1975, amb molt poca experiència i amb una brigada de 10 estudiants, que per primera vegada tocaven els estris per a la realització del treball. Vàrem fer un sondeig de 4 per 4 m2. i pòsarem parcialment al descobert l' habitatge 1 amb la seva llar central. D' aleshores ençà cada any, pels volts del mes d' abril, hem fet una nova campanya de tres setmanes de duració. Quan la campanya no s' havia pogut finalitzar, es continuava en el mes de Juny.

Durant 6 anys hem fet 6 Campanyes i hem posat al descobert els habitatges 1, 2, 3, 4, l'espai 6, hem netejat la torre i hem descobert, també, l' entrada principal del recinte, el passadís i l' entrada de la torre. Hem aixecat un total de 236 m2. amb el sistema d' excavació de les coordenades cartesianes i hem utilitzat la medició tridimensional de tots els objectes. Quan començarem la primera campanya, la zona descoberta per Carolina Nonell era d' un total de 80 m2. i comprenia la casa nº 0, el corredor i part de la torre, de les troballes de la qual quasi no sabem res. (NONELL, 1971. pp247-256).

Les campanyes han estat dirigides sempre per Enriqueta Pons i coordinades per Assumpció Toledo i Josep Ma. Llorens. Hi han participat grups de 15 a 20 persones en cada campanya, molts d' ells estudiants del Col·legi Universitari de Girona (C.U.G.), i de les Universitats de Barcelona (U.B.) i Autònoma de Barcelona (U.A.B.). La col·laboració de llicenciats ha estat important, així com també la dels tècnics. En algunes ocasions hi han participat alumnes de les escoles de Lloret.

Donem a continuació la relació d' estudiants, professionals i col·laboradors que han participat a les excavacions del Puig Castellet:

Teresa AGUILAR (U.B.), Ma. Carmen ALVAREZ (U.A.B.), Jordi BARRIS (C.U.G.), Lourdes BOIX (C.U.G.), Lluís Alfons BONIS (U.B.), Josep

BOSCH (U.B.), Andreu BOVER (C.U.G.), Dolors BUXO (U.B.), Ramon BUXO (C.U.G.), Francesc BURJACHS (C.U.G.), Zaida CASTRO (U.B.), Assumpció COLOMER (C.U.G.), Nuri CORREDOR (C.U.G.), Josep DEFAUS (U.B.), Joan DOMENECH (C.U.G.), Carme DOMENECH (C.U.G.), Ramon FABREGAS (U.A.B.), Mercè FERRER (S.T.I.A.G.), Tomas FREUDENHAMMER (Deutschland), Begoña GAMINDE (U.B.), Ma. Teresa GENIS (C.U.G.), Francisco GRACIA (U.B.), Elisabeth HURTINGFORD (U.B.), Angels JORBA (U.B.), Teresa LANCETA (U.B.), Griselda LAUDES (U.B.), Josep Ma. LLORENS (C.U.G.), Aurora MARTIN (S.T.I.A.G.), Charo MARTINEZ (U.A.B.), Montserrat MATARO (U.B.), Miquel MOLIST (U.B.), Mercè MOLINA (U.B.), Antonio MORO (U.A.B.), Josep Ma. NOLLA (S.T.I.A.G.-C.U.G.), Núria ORTEGO (U.B.), Martina PETIT (Blanes), Pere PLANELLAS (S.T.I.A.G.), Antoni PLANES (D.G.), Montserrat PRAT (U.B.), Elisenda PRAT (U.B.), Esteve PUIG (D.G.), Joan RAMON (U.B.), Carme RIERA (U.B.), Alícia RODRIGUEZ (C.U.G.), Josep Ma. RODRIGUEZ (C.U.G.), Maite ROS (U.A.B.), Josep Manuel RUEDA (C.U.G.), Narcís SOLER (S.T.I.A.G.), Josep TARRUS (U.B.-M.A.C.B.), Assumpció TOLEDO (C.U.G.), Anna VERDAGUER (C.U.G.), Ma. del Vilar VILA (U.B.), Enric TUBERT (C.U.G.), Diana ROVIRA (C.U.G.).

De les campanyes realitzades, el Servei Tècnic d'Investigacions Arqueològiques de Girona en conserva totes les memòries anuals i només hi ha hagut tres petites publicacions: PONS BRUN 1977a, pp. 265-277; DOMENECH MONER 1976, pp. 7 i 8; PONS BRUN 1977b.

Els materials extrets d'aquestes sis campanyes, han estat rentats, marcats i inventariats, gràcies a l'ajuda material de Jordi BARRIS, Ma. Teresa GENIS, Josep Manuel RUEDA, Josep Ma. LLORENS, Assumpció TOLEDO, Assumpció COLOMER, Ramon BUXO, Anna VERDAGUER i Francesc BURJACHS, estudiants del Col·legi Universitari de Girona.

Els dibuixos han estat realitzats per Ramon BUXO, Assumpció COLOMER, Assumpció TOLEDO, Josep Ma. LLORENS i Enriqueta PONS, amb la col·laboració de Ramon PRIOR.

METODOLOGIA D' EXCAVACIÓ.

El mètode d'excavació emprat en el jaciment de Puig Castellet ha estat el del sistema de les coordenades cartesianes. A partir d'un punt 0 de referència prèviament elegit, es traça un eix 0 frontal que atravesa tot el jaciment per ambdós costats. Un altre eix 0 sagital i perpendicular a l'anterior es traça també, passant per l'esmentat punt 0 de referència. Des d'aquest punt 0 es divideixen els dos eixos en metres, sobre els quals es tracen altres línies perpendiculars. S'obté d'aquesta manera el sistema d'aplicació de quadrícules dividides per m2, en tot el jaciment.

El punt 0 de referència va ésser elegit en la primera campanya en un lloc cèntric. A partir de l'eix frontal 0, o eix de les abscises, els metres s'enumeren de l'1, 2, 3, ... fins on calgui, pel cantó dret i en 01, 02, ... pel cantó esquerre. L'eix sagital 0 està designat per les lletres de l'abecedari A, B, C, ... cap el pujol i en Z, Y, X, ... en direcció contrària. D'aquesta manera tots els quadres d'un metre quadrat estan identificats per una lletra i un número, A1, B1, A2, B2, A01, A02, i tots

estan orientats cap el pujol. L' orientació és la mateixa en tots els quadres i té relació amb el punt de referència i els eixos Frontal 0 i Sagital 0.

Un cop s'ha realitzat la quadriculació i com que el terreny no és pla, s' origina o es materialitza un pla horitzontal 0, paral·lel al nivell del mar, que sol partir del punt més alt. El pla horitzontal 0 és imprescindible per prendre les cotes o fondàries de tots els objectes i tots els elements ("z"). D' aquesta manera qualsevol objecte trobat o interessant d' ésser localitzat, tindrà una medició tridimensional (x, y, z.). Existeix la dificultat de medir amb aquest sistema zones voluminoses com pot ésser un nivell arqueològic 3 s' aixeca en el dibuix, mitjançant moltes plantes on queden representats tots els elements mesurables i per la fondària de cada planta es tindran en compte mides globals o teòriques anomenades "talles" o "subtalles" segons si el gruix és de 10 cm. o bé inferior.

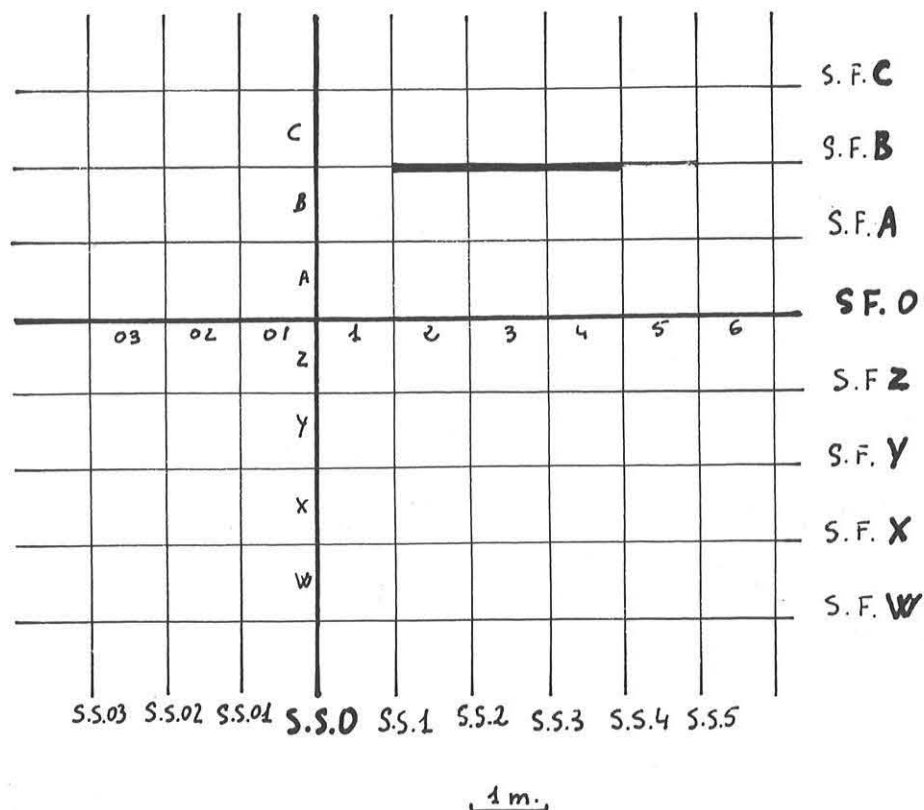
Per exemple: Una planta aixecada del quadre X2, talla 6, vol dir que aquella s' ha realitzat entre les fondàries 50 i 60 cm., des del pla horitzontal 0, sempre i quan aquesta planta correspongui a un sol dels nivells establerts en l' estratigrafia. En casos d' una concentració de materials aquesta mida es divideix en dues subtalles, $\overline{6}$, de 50 a 55 cm., i $\underline{6}$ de 55 a 60 cm., o en tres subtalles $\overline{6}$ inicial, 6 mig i $\underline{6}$ final. Les plantes que s' aixequen en cada m2. són nombroses i positives. Juntament amb la realització de les plantes fragmentàries es poden elaborar en el lloc els plànols unitaris, per comprovar una vegada més el treball de camp.

L' aixecament de les seccions o perfils és una altra de les activitats a tenir present. En un principi s' aixequen totes les seccions de cada metre, tant les frontals com les sagitals. La nomenclatura de les seccions es fa a partir de la lletra o número corresponent. Tenint en compte la quadriculació del Puig Castellet, ens trobem que totes les seccions frontals són diferenciades per una lletra A, B, C, Z, Y etc., mentre que les sagitals per un número 1, 2, 3, 01, 02, ...

Quan es fa un fragment de secció, se l' anomena pel seu nom general i entre parèntesis s' indiquen els quadres que s' estan aixecant. Per una més bona comprensió hem fet un petit esquema que exposem a la pàgina següent.

La part senyalada correspon a la Secció Frontal B, dels quadres 2, 3 i 4 del jaciment i s' indica: S.F.B.(2, 3 i 4).

Remarquem que aquesta manera de denominar les seccions és inconfusible i per tant molt pràctica.

L' ESTRATIGRAFIA.

Dins el treball de camp, la interpretació estratigràfica és un dels problemes més complicats en la qual s' ha d' ésser molt rigorós. Quan s' aixequen les terres per determinar els nivells hom pensa que ja es fa destrucció. El fet de l' excavació és en si mateix destructiu. Per això és delicat el treball arqueològic, ja que ens trobem d' entrada davant uns mètodes pre concebuts, que ens obliguen a determinar i classificar els sòls en "estrats" forçats. Cada vegada es posa més en evidència que aquesta nomenclatura és errònia, pels jaciments situats des de l' època neolítica fins ara. D' aquí

ve la necessitat d'usar altres nocions més eficaces com serien les de "nivell", "capa", "couche" o "décapage", acompanyades d'altres de teòriques o superficials "talla", ja que a l'hora de la interpretació aquesta serà més efectiva, ràpida i asseverativa. Les mides teòriques del sòl són factibles també per la medició tridimensional dels objectes i de la seva fragmentació.

En les campanyes d'excavació realitzades en el Puig Castellet hom ha pogut constatar, sota un mateix sòl edafològic tres nivells de sòls diferents, la diferència dels quals depèn del sediment, color, textura, composició mineralògica i contenció de materials arqueològics. Aquests tres nivells han estat observats directament en tot el jaciment, menys quan sobresurt la roca mare superficialment o quan s'hi hagi col·locat un mur, així es comprèn que els nivells no s'hagin mantingut intactes. Al llarg d'aquest treball es fa referència a un quart nivell considerat a totes aquelles estructures excavades a la roca mare del subsòl: sitjes, cubetes, fosses et. Aquestes estructures trenquen la uniformitat de l'estratigrafia del jaciment, per això s'ha pensat dedicar-hi un apartat especial, en cara que no modifiquin en absolut el nivell arqueològic (lâm.XIII i XX).

El nivell 1 o superficial està format per terres fosques (humus) procedents de la descomposició de la matèria orgànica de plantes superficials o del bosc, i material mineral (arenas de sedimentació i formació "in situ" del sòl). El color és fosc i les terres flonges. El material arqueològic és escàs. Poden aparèixer en aquest nivell les superfícies del parament dels murs o de les parets de les cases. Té un gruix de 10 a 18 cm.

El nivell 2 està compost exclusivament de matèria mineral. Les terres són de color groc i sorrenques. La seva esterilitat el converteix en un nivell de rentat. Dins aquest nivell sobresurten quasi sempre totes les parets que limiten els espais, però conté pocs objectes arqueològics. Forma part del mateix sòl superficial o nivell 1, per això dins dels termes edafològics se l'inclou dins l'horitzó A. A vegades presenta un gruix de 10 a 18 cm.

El nivell 3 o nivell arqueològic. El pas del nivell 2 al 3 es fa teòricament tenint en compte dues consideracions: un enfosquiment de les terres grogues del nivell 2 i una acumulació progressiva de materials arqueològics. Aquest nivell és el que ens determina el sòl de l'hàbitat, de l'habitatge i en definitiva el sòl trepitjat. És el nivell on es troben quasi tots els materials, i tots els elements que es poden definir com a producte de la intervenció humana.

Les terres són les mateixes que les del nivell 2, només que hi trobem concentracions de terres més fosques i cendroses, barrejades amb restes d'argila crua de pavimentació o de cobriment de les parets, residus de teulats etc., degudes també a possibles focs, o bé a la descomposició de les posts, fustes que aguantarien la coberta, portes i molts altres elements.

Aquest nivell arqueològic queda modificat, en diverses ocasions per nivells de reompliment o d'aplanament dels sòls dels habitatges, de renovació i canvi dels propis elements estructurals de les cases, les quals moltes vegades són netejades i reomplertes de materials gruixuts (arenas i pedretes) per anivellar el sòl (lâm. XIII, XX i XXI).

En definitiva, l'objecte d'aquesta obra és l'estudi de tots els elements arqueològics trobats en aquest nivell.

El nivell 4. Considerem pertanyents al nivell 4 totes aquelles estructures excavades a la roca mare del subsòl, sigui quina sigui llur funció (lâm. VIII bis).

A part dels forats excavats per a encaixar-hi els pals de sosteniment del teulat dels habitatges, que s'estudien per separat a la fitxa de cada casa, podem distingir tres tipus d'estructures:

- **sitges**
- **cubetes**
- **fosses**

Considerem **sitja** un forat excavat a la roca per tal de guardar-hi quelcom, sigui gra, vasos, o qualsevol altre cosa. Dins del recinte de Puig Castellet només sen'ha localitzat una a l'habitatge nº 2. La tipologia de formes que poden presentar les **sitges** és molt variada, així com també llurs dimensions. Hom les ha considerades habitualment com a dipòsits d'emmagatzament. Molt sovint, però, un cop deixen d'ésser utilitzades com a tals, s'omplen amb materials de rebuig i solen proporcionar elements cronològics de gran importància, donada la dificultat que normalment sol presentar el poder relacionar-les amb un habitatge determinat, per bé que no sigui aquest el cas de la de l'habitatge nº 2 del Puig Castellet. Poden estar situades dins de recintes d'habitatge com la que estudiem, disperses, o bé en àrees específiques dins del poblat (Ullastret, Castell de Palamós). Solen ésser més fondes que amples, de secció prismàtica o ovalada (lâms. XIV i XV).

Una **cubeta** és un recipient de forma més o menys ovalada o rectangular, de poca fondària que s'utilitza possiblement com a desguàs d'una casa o d'un recinte. En tenim una d'excavada en el racó esquerre de l'antecala de la casa I (lâms. XI i XII).

Entenem per **fosses** grans forats, també ovalats o rectangulars, però de dimensions força més grans que les **cubetes**, excavades a l'exterior dels habitatges, possiblement com a dipòsit d'escombraries. Fins ara se n'han localitzat dues, una a l'espai central del poblat i una altra a l'interior de la casa nº 1. Cal tenir en compte, però, que la casa fou construïda al damunt posteriorment, donat que el nivell arqueològic corresponent cobreix totalment la boca de la **fossa** sense cap mena de ruptura.

La **sitja** (habitatge nº 2).- Excavada en el subsòl de la casa nº 2 (quadres I, H (1)), és de boca circular i de secció ovalada. Les seves dimensions són de 60 cm. de diàmetre aproximat a la boca, d'uns 80 de fondària i 64 de diàmetre màxim a l'interior.

El seu contingut, inventariat a la fitxa de l'habitatge nº 2, confirma plenament la seva funció de dipòsit d'emmagatzament. Per bé que en alguns casos (Mas Boscà, a Badalona) es trobin amb la boca oberta per una

llosa o roda de molí amb la funció de tapadora, la sitja de Puig Castellet no presentava cap mena de cobertura.

La **cubeta** (Antesala de la casa nº 1) (Làms. XI i XII). Aquesta **cubeta** està excavada en el subsòl del racó esquerre de l' antesala de la casa nº 1 (quadres A (3,4). És de boca ovalada (90 x 60 cm. aproximadament) i de secció troncocònica invertida, amb una fondària mitja de 40 cm. a partir del nivell original de la roca mare.

El seu interior aparegué ple de terres negres (per efecte de l'aigua infiltrada o per descomposició de materials orgànics) i recobert de pedres col·locades verticalment al començament i inclinades cap a l'interior. El fons estava també recobert per una sèrie de pedres, la disposició de les quals fa pensar que, almenys en bona part, hi foren col·locades expressament.

Pel que fa al material que contenia, trobem, com és habitual, ceràmica a mà i a torn i fragments de carbó en poca quantitat i molt fragmentat, situat especialment prop de la superfície. En el fons, pràcticament no n'hi havia.

Respecte a la funcionalitat que tenia aquesta cubeta, disposem d'una sèrie d' elements que ens hi podem aproximar:

1. Excavada en el cantó en el que el sòl natural fa més pendent.
2. Interior recobert per pedres inclinades cap a dins.
3. Poc material.
4. Terres negres.

A partir d' aquests punts i per la seva mateixa estructura trobem que no té l' aspecte d' una sitja i que per ser un forat destinat a recollir escombreries, sembla massa ben preparat i hi apareix relativament, poc material.

Ja hem dit que està excavada en el cantó de més pendent de la casa. En els habitatges adossats a la muralla frontal al puig i que per tant tenen pendent cap al fons es troben unes obertures a la paret de fons que podrien servir per al drenatge de les aigües. En aquesta casa, en canvi, no hi trobem enlloc cap d' aquestes obertures i tant per la situació com per l' aspecte, aquesta **cubeta** podria servir com a desguàs. Les pedres inclinades, acuradament col·locades, poden servir per afavorir l' escolament de l' aigua.

Les **fosses**. 1. Espai central del poblat. (quadres A, Z, Y, 6, 7, 8). La boca és de forma circular irregular (1.90 per 2 m. de diàmetre aproximat) i la seva secció de forma troncocònica invertida, amb una fondària màxima de 1,40 m.

La funció de dipòsit d' escombreries, que hem assenyalat, i potser també la de desguàs, ens ve donada pel seu contingut. En primer lloc, tota la **fossa** apareixia plena de terres sorrenques i de color fosc amb vetes molt negres, sigui pel contacte amb l' aigua infiltrada que aparegué en el fons, sigui per descomposició de matèries orgàniques, barrejada amb les quals aparegué una gran quantitat de fragments de carbó i ceràmica a mà i a torn molt trossejada, pedres de diferents mides i fragments de terra cuïta molt dispersats i sense cap disposició especial que podés determinar una altra funcionalitat ultra la que hem assenyalat. La major concentració de fragments de carbó i ceràmica es trobà de la meitat de la **fossa** cap avall.

Cal destacar que una part dels fragments ceràmics estaven cremats, la qual cosa, juntament amb els carbons i la resta de materials sembla confirmar que es tractava d' un dipòsit d' escombreries. (lâm. IV).

2. Interior de la casa nº 1. (quadres C, D, 2, 3.).

Aquesta **fossa** aparegué després d' aixecar la llar central de la casa i d' acabar de rebaixar fins a la roca mare tot l' espai del seu entorn. Les seves característiques morfològiques són molt semblants a les de la **fossa** de l' espai central del poblat.

La seva boca és de forma circular gairabé perfecta de 1,40 per 1,70m. de diàmetre màxim i té una secció també troncocònica invertida, amb una fondària de 1,10 m.

Estava plena de terres sorrenques fosques i estèrils barrejades amb capes més negres on apareixia el material, també molt fragmentat i dispers: ceràmica a mà i a torn, pedres, carbons i terra cuita. Aquí podem dir el mateix que per a l' altra **fossa**. La major concentració de material es trobava de la meitat cap avall. Cal destacar la troballa d' un vas (llàntia?) de ceràmica campaniana sencer a una fondària de 60 cm. des de la boca de la **fossa**. (lâm. XIII).

BIBLIOGRAFIA:

- CID PRIEGO, C. Dos sepulcros turriiformes romanos en Gerona, a Caesar Augusta 1954 vol. V, Zaragoza 1954. pàgs. 61-84.
- CHEVALIER, M. El paisatge de Catalunya, a Enciclopèdia Catalunya, vol. VI 1928 (II de Geografia). Barcelona 1928. Ed. Barcino.
- DOMENECH MONER, J. Les excavacions del poblat ibèric del Puig Castellet, a 1976 Lloret Gaceta nº 20. Febrer 1976. pàgs. 7 i 8.
- LAPLACE, G. Sobre la aplicación de las coordenadas cartesianas en la excavación estratigráfica, a Speleon, 20. Barcelona 1973. pàgs. 139-159.
- NONELL, C. Excavaciones en Lloret de Mar, a Noticiario Arqueológico Hispánico, XIII i XIV. Madrid 1971. pàgs. 247-256.
- PERICOT GARCIA, L. La labor de la Comisaria Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Gerona, durante los años 1942, 1948, a Informes y Memorias, 27. Madrid 1952.
- PONS i BRUN, E. La distribució de la casa ibèrica al poblat de Puig Castellet 1977a (Lloret de Mar), a XX Assemblea Intercomarcal d' Estudiosos. Sant Feliu de Guixols 1977. pàgs. 265-276.
- 1977b Excavaciones en el Puig Castellet, a Lloret Gaceta, 83 i 84, pàgs. 5-6 i 4-5.
- SERRA RAFOLS, J. Poblados ibéricos en el término de Lloret de Mar (Gerona), a 1943 Ampurias, 18, Barcelona 1943. pàgs. 255-258.